

ЕКОНОМІКА

УДК 336 (477.42)

Лушкін В.А.

кандидат економічних наук

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ЖИТОМИРЩИНИ

В статті розкрито механізм формування фінансових ресурсів Житомирської області. Показано, що основними фінансовими ресурсами є надходження від загальнодержавних та місцевих податків і зборів. Важливим резервом поповнення фінансових ресурсів області є уміле використання заощаджених коштів населення, які зберігаються на рахунках в комерційних банках.

Розвиток економіки регіону знаходить своє відображення в певному рівні розвитку виробництва, суспільних і економічних відносин. За умов розвитку економіки України, коли регіонам надається певна економічна самостійність, виникає необхідність створення фінансової системи, яка повинна базуватися на принципах територіального самоуправління, самофінансування і самозабезпечення.

Проаналізувати процеси, що відбуваються у виробничій та фінансовій галузях регіону, дозволяє зведений баланс фінансових ресурсів і видатків області. Фінансові ресурси Житомирської області складаються із власних та залучених фінансових ресурсів. У 2000 році власні фінансові ресурси області склали 33,3%, а залучені – 66,7% від усіх фінансових ресурсів.

Аналіз процесу формування фінансових ресурсів області свідчить, що основним джерелом їх формування є матеріальне виробництво. Разом з тим, на

розвиток виробничої сфери в 1999 році було використано 5,3%, а в 2000 році – 10,5% фінансових ресурсів.

Важливе місце в структурі фінансових ресурсів належить прибутку.

Станом на 1 січня 2001 року підприємствами та організаціями Житомирської області отримано 218,9 млн.грн. прибутку (табл.1).

Дані таблиці 1 показують, що 62,6% прибутку одержали промислові підприємства і 6,9% - підприємства торгівлі і громадського харчування.

У той же час продовжує зростати частка збиткових підприємств, що призводить до збитковості цілих галузей. На кінець 2000 року збитковими є будівництво і транспорт. Сума збитку складає 6,5 млн.грн. та 5,5 млн.грн. відповідно. В інших галузях при рентабельності галузі в цілому значна кількість підприємств залишаються збитковими.

Все це посилює проблему фінансового стану народного господарства, оскільки

погіршується не лише фінансовий стан окремих підприємств, а й посилюється напруження з поповненням бюджету, що в свою чергу позначається на життєвому рівні населення.

Залишається гострою проблема міждержавних і внутрідержавних розрахунків між суб'єктами господарювання, а також суб'єктів господарювання з бюджетом і позабюджетними фондами.

На перше січня 2001 року дебіторська і кредиторська

свідчить про те, що в економіку регіону залучені приховані кредити: товари, послуги, роботи, які вже виконані і використовуються, але ще не оплачені. Але в той же час це свідчить і про те, що в регіоні по суті не вистачає вільних грошей для проведення розрахунків як усередині країни, так із суб'єктами господарської діяльності країн-республік колишнього СРСР.

Дані таблиці 2 показують, що дебіторська заборгованість збільшилась на 10,8%, а

Таблиця 1

Фінансові результати роботи підприємств і організацій за 2000 рік

Галузі економіки	Фінансовий результат, млн.грн.	Підприємства, які отримали прибуток		Підприємства, які отримали збитки	
		В % до загальної кількості	Фінансовий результат, млн.грн.	В % до загальної кількості	Фінансовий результат, млн.грн.
Всього*	-11,8	40,0	218,9	60,0	230,7
Промисловість	37,5	41,8	137,1	58,2	99,6
Транспорт	-5,5	32,5	1,6	67,5	7,1
Будівництво	-6,5	32,6	5,6	67,4	12,1
Торгівля і громадське харчування	8,4	62,8	15,2	37,2	6,8
Із них:					
Оптова торгівля	2,6	51,6	6,0	48,4	3,4
Роздрібна торгівля	5,4	67,2	8,5	32,8	3,1
Громадське харчування	0,3	57,9	0,6	42,1	0,3
Матеріально-технічне постачання і збут	-0,7	38,9	2,5	61,1	3,2
Заготівля	1,2	31,0	2,3	69,0	1,1
Житлово-комунальне господарство	-5,2	46,7	6,0	53,3	11,2
Обслуговування	0,3	50,4	1,2	49,6	0,9

*Без врахування малих підприємств

заборгованість між підприємствами Житомирської області і суб'єктами господарської діяльності України та країн-республік колишнього СРСР складає 994 млн.грн. і 1628,3 млн.грн. відповідно (табл. 2). Це

кредиторська - на 4,4%.

Недостатньо високий рівень прибутковості підприємств, бартеризація торгівлі, збільшення кількості збиткових підприємств, наявність дебіторської та

кредиторської заборгованості негативно впливають на формування доходів бюджетів всіх рівнів.

Оскільки доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок закріплених і регульованих податків і зборів, від їх співвідношення залежить самостійність регіонів, фінансування і спрямованість регіональних програм.

Податок на додану вартість в

податків і зборів впродовж 1999-2000 років склали трохи більше 2% від усіх доходів, хоча це одне з найбільш перспективних джерел поповнення фінансових ресурсів області.

Аналізуючи доходи бюджету Житомирської області в 1999-2000 роках, необхідно відмітити, що питома вага доходів від загальнодержавних податків хоч і

Таблиця 2

Дебіторська і кредиторська заборгованість суб'єктів господарювання Житомирської області, млн.грн.

	Дебіторська заборгованість			Кредиторська заборгованість		
	01.01. 2000	01.01. 2001	2000 в % до 1999	01.01. 2000	01.01. 2001	2000 в % до 1999
Всього	897,0	994,0	110,8	1559,2	1628,3	104,4
В тому числі:						
Між підприємствами України	866,2	958,3	110,6	1516,5	1580,0	104,2
Із суб'єктами господарської діяльності країн-республік колишнього СРСР	11,7	9,7	82,9	10,1	22,2	219,8
Із суб'єктами господарської діяльності інших країн	19,1	26,0	136,1	32,6	26,1	80,1

1998 і 1999 роках був вагомим джерелом формування бюджету Житомирської області, він складав 11,4% і 12,2% від усіх доходів бюджету відповідно. Разом з тим, з 2000 року кошти, акумульовані за допомогою цього податку, повністю зараховуються до державного бюджету. Така ж ситуація з 2000 року відбувається і з акцизним збором. Значно важливішим джерелом формування доходів бюджету області є прибутковий податок з громадян. Надходження від цього податку в 1999 р. склали 28,1%, а в 2000 р. – 23,9% від усіх доходів бюджету. Надходження від місцевих

зменшувалася протягом досліджуваного періоду, але однаково залишилася на дуже високому рівні. Все це не дає повної самостійності регіонам для реалізації регіональних програм і повноцінного розвитку регіону.

Використання коштів бюджету області має соціальну спрямованість. Близько половини коштів бюджету області спрямовані в соціально-культурну сферу. З них майже половина спрямована на фінансування освіти, а половина – на фінансування охорони здоров'я і незначна частина на – культуру, фізичну культуру і спорт та

молодіжні програми. Витрати на соціальний захист населення в 1999 р. склали 13,4%, а в 2000 р. вони збільшилися до 18,6% від усіх витрат. Із цих коштів фінансуються дотації ЖКГ, субсидії населенню для оплати житлово-комунальних послуг, витрати на соціальне забезпечення тощо. Протягом 1999-2000 років дуже мало коштів виділялося на фінансування капіталовкладень: в 1999 році 1,3%, а в 2000 році 0,5% від усіх витрат.

Одним з видів фінансових ресурсів регіону є грошові доходи громадян. Грошові доходи населення включають: надходження грошей у вигляді оплати праці всім категоріям працюючих, в тому числі пенсії, доходи від власності, стипендії та різні допомоги, надходження від продажу продукції сільського господарства тощо.

Фінансові ресурси населення є досить значним джерелом як інвестиційних, так і виробничих ресурсів регіону. Надлишки коштів населення є одним із джерел формування банківських ресурсів регіону. Сьогодні в Житомирській області діє 35 банківських установ. Загальна сума кредитних вкладів складає 120,7 млн.грн., що на 46,1 млн.грн. (61,8%) більше, ніж на початок 2000 року. Короткотермінові кредити і кредити в національній валюті складають, відповідно, 78,7% і 85,1% кредитного портфеля банків області. Значна частина кредитів спрямована на промисловість і торгівлю – 42,8% та 33,8% відповідно. Чітке позначення регіональних програм через пріоритети, розпорядження

облдержадміністрації, конкретну підтримку життєво важливих галузей і підприємств сприяли припливу банківського капіталу в цій сфері.

Завдяки банківським кредитам, в області вдалося вирішити багато завдань у сільському господарстві під час весняно-польових та збиральних робіт (забезпечення мінеральними добривами, паливно-мастильними матеріалами, технікою), у паливно-енергетичному комплексі (реконструкція нафтопереробного заводу, постачання вугілля) та в інших галузях економіки регіону.

В той же час ряд програм і напрямків розвитку території не вдається реалізувати саме з причини дефіциту фінансових коштів, відносно невеликих поки що можливостей місцевих банків, недостатнього відпрацювання принципів та механізмів взаємодії органів управління та банківської системи.

Аналізуючи структуру коштів клієнтів комерційних банків Житомирської області та банків інших регіонів, слід відмітити, що у філіалах банків з інших регіонів зберігається значна сума вкладів клієнтів. Ці кошти є фінансовими ресурсами інших регіонів, хоча джерелом формування мають Житомирську область.

Торкаючись ключових проблем регіональних банків, потрібно перш за все зупинитися на характерних особливостях структури і якості банківської системи області.

Зараз, як уже відмічалось, в Житомирській області діє 35

банківських закладів і 253 безбалансових відділень. Всі вони є закладами банків інших областей (Агропромбанк “Україна”, Ощадбанк, Промінвестбанк, Укрсоцбанк, філіали комерційних банків Дніпропетровська, Донецька, обласна дирекція поштово-пенсійного банку “Аваль” тощо).

Сьогодні такий порядок формування банківської мережі не завжди відповідає інтересам економічного розвитку регіону. Підходи до використання мобілізованих в області ресурсів місцевими банками та філіалами іногородніх банків суттєво відрізняються. Як правило, не спрацьовує відома формула, що капітал самостійно знаходить найбільш привабливі і прибуткові сфери економіки. Значна частина мобілізованих філіалами коштів під економічним та адміністративним тиском керівництва головного банку іде з регіону на основні кореспондентські рахунки за місцем знаходження цього банку.

Отже, фінансові ресурси є економічною базою розвитку регіону. Звичайно, одні регіони краще розвинені, тобто “багатші”, а інші – гірше, “бідніші”. Відповідно, економічно сильні регіони мають більш сприятливі умови для інвестицій: розвинену інфраструктуру, кваліфіковану працю, доступ до різних послуг тощо. Регіональна політика на рівні держави повинна бути спрямована на збалансування економічного розвитку, ефективне використання ресурсів в усіх регіонах країни, зменшення різниці між ними за показниками на душу населення і рівня безробіття, стимулювання відсталих регіонів.

На рівні ж окремо взятого регіону регіональна політика повинна бути спрямована на розвиток пріоритетних галузей народного господарства країни з врахуванням історичного та природного потенціалу даного регіону.